

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بجثمان در میراث الزوجین بود که گفتیم این بحث جهات مختلفی دارد.

از کلام امام رضوان الله علیه نقل کردیم که شرط اول در توارث این است که عقد دائم باشد لذا در عقد انقطاعی توارث وجود ندارد.

شرط دوم توارث زوجین این است که: «وَأَنْ تَكُونَ الزَّوْجَةُ فِي حَبَالِ الزَّوْجِ وَإِنْ لَمْ يَدْخُلْ بِهَا، فَيَتَوَارَثَانِ وَلَوْ مَعَ عَدَمِ الدَّخُولِ... إِلَى آخِرِ كَلَامِهِ الشَّرِيفِ»^۱.

روایات مربوط به این شرط دوم در باب ۱۲ از ابواب میراث الأزواج وسائل الشیعة ذکر شده اند، عنوان باب این است: «باب ۱۲: ثبوت التوارث بین الزوجین إذا مات أحدهما قبل الدخول».

خبر اول: ﴿محمد بن علی بن الحسین باسناده عن الحسن بن محبوب، عن العلاء عن محمد بن مسلم، عن أبي جعفر عليه السلام قال: سألته عن الرجل يتزوج المرأة ثم يموت قبل أن يدخل بها فقال: لها الميراث وعليها العدة أربعة أشهر وعشر، وإن كان سمى لها مهرا يعني صداقا فلها نصفه، وإن لم يكن سمى لها مهرا فلا مهر لها»^۲.

قبلا عرض کردیم که دأب مشایخ ثلاثه در نقل خبر در کتب اربعه با هم فرق دارد، کلینی مقید بوده در هر خبری تمام وسائط از خودش تا معصوم را ذکر کند، شیخ طوسی بیشتر روایات را از کتب نقل کرده لذا

^۱ تحریر الوسیلة، امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۳۹۶، ط نجف.

^۲ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۱۷، ص ۵۲۹، ابواب میراث الأزواج، باب ۱۲،

حدیث ۱، ط الإسلامية.

وسائط ذکر نشده اند منتهی در آخر تهذیب وسائط را ذکر کرده، شیخ صدوق نیز از کتب ذکر می کند و گفتیم که در آخر جامع الروات طرق شیخ صدوق و شیخ طوسی ذکر شده و اما در این خبر نیز شیخ صدوق طبقه ۱۰ و حسن بن محبوب طبقه ۶ می باشد و این خبر را شیخ از کتاب او گرفته و اما اسناد شیخ به او صحیح می باشد، حسن بن محبوب در اعلی درجه صحت و جلالت است ثقة عین و از اصحاب اجماع و از اصحاب امام کاظم و امام رضا علیهما السلام می باشد ولی امام صادق علیه السلام را ندیده منتهی کتابهای ۶۰ نفر از اصحاب امام صادق علیه السلام را در اختیار داشته و از آنها نقل کرده و حسن بن محبوب در سند ۱۵۱۸ خبر واقع شده است، حسن بن محبوب زراد یعنی زره ساز بوده و این مطلب خیلی مهم است که بیشتر اصحاب ائمه علیهم السلام مشاغل مختلفی داشته اند و نکته اش این است که آنها در حالی که از افراد معمولی و صاحب مشاغل مختلف بودند ولی خب با سواد بودند و عنایت خاصی به اهل بیت علیهم السلام و ثبت و ضبط فرمایشاتشان داشته اند و این خودش جنبه تقیه نیز داشته، کتاب اصحاب ایرانی ائمه علیهم السلام بسیار کتاب خوبی است و در آن نام تمام اصحاب ایرانی ائمه علیهم السلام از حضرت امیر علیه السلام تا آخر ذکر شده که بیشترین اصحاب ایرانی را امام کاظم علیه السلام داشته و این یک افتخار برای ما ایرانی ها می باشد و یا مثلا ذکر شده که در روز عاشورا حتی یک نفر ایرانی در لشکر ابن سعد نبوده و از طرفی وقتی مختار قیام کرد بیشتر اصحاب و یارانش ایرانی بودند و این واقعا افتخار بزرگی برای ما می باشد.

عدم الدخول لما مر ولذا أوردته الصدوق في هذا الباب^۴.

بنابراین شرط دوم توارث بین زوجین این است که زن در حبال مرد باشد.

تممه: تا زمانی که زوجیت باقی باشد ارث هم هست و چیزی که این را بهم می زند طلاق است لذا امام رضوان الله علیه به سراغ طلاق و زن مطلقه رفته و همچنین صاحب جواهر نیز در صفحه ۱۹۶ از جلد ۳۹ جواهر ۴۳ جلدی این بحث را مطرح کرده و اینطور فرموده: «(الأولی): (الزوجة ترث ما دامت في حبال الزوج) و كانت خالية من موانع الإرث السابقة (وإن لم يدخل بها) ضرورة صدق اسمها بدونه فيندرج فيما دل على إرثها من الكتاب والسنة (وكذا يرثها الزوج) وإن لم يدخل بها كذلك أيضا ، مضافا إلى الإجماع بقسميه فيهما والنصوص المستفيضة بالخصوص فيهما ، فالحكم فيهما معا واضح»^۵.

بقیه بحث بمانند برای فردا إن شاء الله تعالی... .

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على
محمد و آله الطاهرين

سند حدیث: شیخ صدوق از طبقه ۱۲ باسناده عن حسن بن محبوب از طبقه ۶ و در اعلى درجه وثاقت و صحت و جلالت و شیخ این خبر را از کتاب او گرفته، عن علاء بن رزین کان ثقة وجه و در سند ۳۹۸ حدیث واقع شده و او نیز قاووت فروش بوده، عن محمد بن مسلم در اعلى درجه وثاقت است و در ردیف زراره و از طبقه ۴ می باشد که او نیز آسیابان بوده.

خب واما همان طور که در خبر دیدید توارث مترتب بر زوجیت شده، زوج از نظر اصولی مشتق است و در اصول خوانده ایم که مشتق آن ذات متلبس بالمبدأ می باشد یعنی زوج ذاتی است که متلبس به صفت زوجیت می باشد حالا یا زوج است یا زوجه و در قران کریم نیز حکم رفته روی ازواج و با نفس انعقاد عقد نکاح این زوجیت حاصل می شود ولو اینکه دخول صورت نگرفته باشد و در این خبر نیز همین مطلب ذکر شده است و در ادامه خبر نیز بحث مهریه و عده بیان شده است.

شیخ صدوق در من لا یحضره الفقیه ۶ هزار حدیث نقل کرده که ۲ هزار از آن احادیث مرسل هستند لذا صاحب وسائل خبر دوم از همین باب را اینطور نقل کرده: «قال: وقال عليه السلام في حديث آخر: إن كان دخل بها فلها الصداق كاملا»^۳.

خبر سوم: «وباسناده عن ابن أبي نصر، عن عبد الكريم بن عمرو، عن محمد بن مسلم، عن أبي جعفر عليه السلام قال: قلت له: رجل تزوج امرأة بحكمها فمات قبل أن تحکم قال: ليس لها صداق وهي ترث. أقول: الحكم بنفي الصداق يدل على فرض

^۴ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۱۷، ص ۵۲۹، ابواب میراث الأزواج، باب ۱۲، حدیث ۳، ط الإسلامية.

^۵ جواهر الکلام، شیخ محمد حسن نجفی جواهری، ج ۳۹، ص ۱۹۶، ط ۴۳ جلدی.

^۳ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۱۷، ص ۵۲۹، ابواب میراث الأزواج، باب ۱۲، حدیث ۲، ط الإسلامية.